

РЕІНТЕГРАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

Бурдін М. Ю., Безуса Ю. О., Расторгуєва Н. О.

ВСТУП

Повномасштабна збройна агресія проти України суттєво вплинула на державну політику у сфері національної безпеки та оборони держави. Сучасні виклики у сфері безпеки свідчать, що ефективне функціонування державних інститутів, спроможність суспільства протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також забезпечувати швидке відновлення після ускладнень безпосередньо залежать від рівня сформованості системи національної стійкості. На сьогодні, національна стійкість вже не розглядається як елемент сектору безпеки та оборони і набуває ознак комплексної державної політики, яка охоплює політичну, економічну, соціальну, гуманітарну, інформаційну та правову сфери.

Значна кількість громадян України, яка захищає Батьківщину, збільшує кількість осіб, які, після завершення бойових дій, потребуватимуть комплексної підтримки з боку держави та суспільства. Таким чином, питання реінтеграції військовослужбовців перетворюється на один із ключових напрямів державної політики, безпосередньо пов'язаний із забезпеченням національної стійкості України. Ефективність повернення військовослужбовців до мирного життя визначатиме не лише якість їхнього життя, а й рівень соціальної згуртованості, довіри до державних інституцій, економічного розвитку територіальних громад та успішність післявоєнного відновлення держави. Однак слід пам'ятати, що процес реінтеграції військовослужбовців є надзвичайно складним і багатовимірним явищем. Він охоплює психологічну адаптацію, медичну та фізичну реабілітацію, професійну переорієнтацію, відновлення соціальних зв'язків, забезпечення належного рівня соціального захисту, реалізацію права на працю, освіту, житло та інші права. Порядок реінтеграції зумовлює необхідність міжгалузевого підходу до її нормативного забезпечення, узгодження діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, роботодавців, закладів охорони здоров'я та освіти. Лише за умов скоординованої взаємодії зазначених суб'єктів можливо сформувати ефективну систему підтримки військовослужбовців після завершення ними виконання військового обов'язку. У цьому контексті, реінтеграція військовослужбовців стає важливим елементом реалізації державної політики.

1. Національна стійкість як сучасна концепція забезпечення безпеки України

Сучасний світ постійно стикається з різноманітними загрозами його безпечному існуванню. Розв'язання цих викликів потребує прийняття різноманітних рішень як а національному, так і міжнародному рівнях. Військова агресія проти України, поставила перед державою завдання стосовно адаптації механізмів забезпечення

національної безпеки на новий рівень¹. Важливе місце у цій системі займає забезпечення національної стійкості як важливої складової національного суверенітету. Це спричинено тим, що розуміння національної безпеки, яка тривалий розглядалася як воєнна могутність держави та функціонування сектору безпеки й оборони, істотно розширюється. На сьогодні, перед нами постає ситуація, що ефективна протидія загрозам можлива лише за умови комплексного функціонування всіх державних інституцій, високого рівня суспільної консолідації, здатності органів публічної влади швидко реагувати на кризові ситуації та забезпечувати безперервність виконання основних функцій держави. Саме тому, дослідження національної стійкості привертають до себе більше уваги.

У науковому середовищі, цьому питанню приділяється дедалі більше уваги. Зокрема, визначення поняття «національна стійкість» надається як на нормативному, та і доктринальному рівні. Так, під національною стійкістю розуміється «здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій»². В Указі Президента України від 27.09.2021 року № 479/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про запровадження національної системи стійкості"»³ акцентовано увагу на проблемних питаннях забезпечення національної стійкості та окреслено основні шляхи її належного функціонування⁴, що мало на меті вдосконалення механізмів боротьби з різноманітними загрозами. Водночас, агресивна війна проти України сприяла пришвидшенню цього процесу, пошуку нових механізмів реагування на сучасні

¹ Стійкість до небезпечових викликів: український та європейський контекст : навч. посібник / О. В. Князева, М. М. Іжа, К. О. Дядюра [та ін.]. Одеса : НУ «Одеська політехніка», 2025. С. 6.

² Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про запровадження національної системи стійкості" : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>; Конопка Н. Поняття «стійкості» у сфері національної безпеки. *Безпекові студії: концепції, методологія, освіта* : матеріали Міжнар. конф. (м. Острог, 30–31 жовт. 2023 р.). Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2023. С. 50. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9792/1/Stiikosti.pdf>; Аналіз шляхів формування системи національної стійкості у національній безпеці : аналітична записка з дисципліни «Стійкість громадян до гібридних загроз». URL: <https://zulu-help.com/wp-content/uploads/Analitychna-zapyska.pdf>; Платонов І. Нормативні підходи до визначення поняття національної стійкості. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. № 2. С. 62. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2025.2.10.>; Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів : колективна монографія / Г. П. Ситник, М. Г. Орел, Т. В. Запорожець [та ін.] ; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : Академпрес, 2024. С. 141.

³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про запровадження національної системи стійкості" : Указ Президента України; Концепція від 27.09.2021 р. № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>

⁴ Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія / за заг. ред. Г. П. Ситника; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. С. 17.

загрози, які постали не лише перед нашою державою, а й перед світовою безпекою⁵. Для України, цей процес ми можемо розглядати як новий етап державотворення, оскільки, як зазначає, Н. Хома «національна стійкість проявляється як у своєчасній ідентифікації загроз, виявленні вразливостей, так і оцінюванні ризиків, запобіганні настанню кризових ситуацій, реагуванні на можливі загрози та кризові ситуації»⁶. Таким чином, національна стійкість сприяє посиленню здатності держави протидіяти різноманітним загрозам, належним чином функціонувати, знаходити шляхи по відновленню після надзвичайних ситуацій⁷. Маємо констатувати, що закріплення національної стійкості на нормативному рівні стало логічним кроком держави на якісно нові виклики, що постали перед Україною після початку широкомасштабної агресії. Якщо раніше основна увага приділялася переважно питанням оборони та військового реагування, то сучасний підхід передбачає формування цілісної системи, здатної забезпечити безперервність функціонування держави навіть за умов несприятливої ситуації.

На сьогодні, концепція національної стійкості набуває особливого значення як одна з фундаментальних засад забезпечення ефективного функціонування держави та суспільства. Таким чином, «система національної стійкості виступає багаторівневою системою – від національного до локального рівнів»⁸. «Національна стійкість, на відміну від національної безпеки, яка більше концентрується на військовій складовій, є більш ширшим поняттям і охоплює протидію загрозам в усіх сферах – політичній, економічній, військово-політичній, інформаційній, гуманітарній, екологічній»⁹. «Головний акцент національної стійкості не на реагуванні на гібридні виклики та деструктивні впливи, а на застосуванні стратегій випередження їх появи, формування у державі та суспільстві стійкого імунітету до них за допомогою створення несприятливого середовища для реалізації гібридних загроз і викликів»¹⁰. Водночас, варто зважати на те, що забезпечення національної стійкості неможливе лише за допомогою центральних органів державної влади. Її ефективність значною мірою

⁵ Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія /за заг. ред. Г.П. Ситника; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. С. 17.

⁶ Хома Н. М. Національна стійкість: зміст та стратегія забезпечення в умовах війни та повоєнного відновлення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, Політологія*. 2024. Вип. 38. С. 121. DOI: 10.34079/2226-2830-2024-14-38-119-128.

⁷ Хома Н. М. Національна стійкість: зміст та стратегія забезпечення в умовах війни та повоєнного відновлення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, Політологія*. 2024. Вип. 38. С. 121. DOI: 10.34079/2226-2830-2024-14-38-119-128.

⁸ Хома Н. М. Національна стійкість: зміст та стратегія забезпечення в умовах війни та повоєнного відновлення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, Політологія*. 2024. Вип. 38. С. 121. DOI: 10.34079/2226-2830-2024-14-38-119-128.

⁹ Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія /за заг. ред. Г.П. Ситника; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. С. 203; Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. № 2(188). 2022. С. 3-10.

¹⁰ Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія /за заг. ред. Г.П. Ситника; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. С. 203; Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. № 2(188). 2022. С. 3-10.

визначається функціонуванням територіальних громад, які є базовим рівнем організації суспільного життя. Саме на місцевому рівні забезпечуються безперервність надання публічних послуг, соціальна підтримка населення, функціонування критичної інфраструктури, організація гуманітарної допомоги та взаємодія між державними інституціями і громадянським суспільством¹¹.

Не менш важливим елементом національної стійкості виступає національна ідентичність. Вона забезпечує консолідацію суспільства навколо спільних цінностей, сприяє зміцненню довіри до державних інституцій та формує готовність громадян до спільного подолання кризових явищ. Саме національна ідентичність стає тією соціальною основою, яка забезпечує стійкість держави незалежно від масштабу зовнішніх викликів. «Головною метою (місією) механізму забезпечення національної стійкості на усіх ієрархічних рівнях соціальних систем є своєчасне та адекватне реагування на фактори, які є причинами небезпек національній ідентичності»¹². «Національна ідентичність значною мірою є наслідком консолідації правлячої еліти, суспільства і кожної людини навколо національних цінностей, а її формування та збереження процесом реалізації цивілізаційного національного проєкту»¹³.

Досліджуючи це питання, маємо стверджувати, що сучасне розуміння національної стійкості суттєво виходить за межі традиційного сприйняття національної безпеки як виключно військової категорії. В умовах сучасних безпекових викликів вона постає комплексною характеристикою спроможності держави, суспільства та їхніх інститутів ефективно функціонувати в умовах криз, адаптуватися до нових загроз, забезпечувати безперервність виконання основних державних функцій та швидко відновлюватися після негативних впливів.

2. Реінтеграція військовослужбовців як складова забезпечення національної стійкості України

Перехід від аналізу загальнотеоретичних засад національної стійкості до дослідження реінтеграції військовослужбовців є закономірним, оскільки саме людина становить центральний елемент будь-якої системи національної безпеки. Під час війни, одним із головних ресурсів держави є військовослужбовці, які забезпечують її незалежність, територіальну цілісність і суверенітет. Після завершення військової служби вони повертаються до мирного життя, однак цей процес супроводжується істотними соціальними, психологічними, професійними та правовими змінами. Саме тому процес ресоціалізації військовослужбовців набуває особливої соціально-психологічної ваги в умовах сучасних геополітичних викликів та перманентних

¹¹ Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія /за заг. ред. Г.П. Ситника; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. С. 73

¹² Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія /за заг. ред. Г.П. Ситника; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. С. 73

¹³ Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія /за заг. ред. Г.П. Ситника; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. С. 74-75.

воєнних дій¹⁴. Наразі, наголошується, що процес повернення військовослужбовців до мирного життя є значно складнішим, ніж звичайна зміна професійної діяльності, оскільки він «супроводжується докорінною трансформацією соціальних ролей, зміною звичного оточення, способу життєдіяльності та переформатуванням системи ціннісно-сміслових орієнтацій, що створює суттєве психоемоційне навантаження на особистість. Фундаментальною умовою успішної реінтеграції є конструктивне переосмислення комбатантами бойового досвіду та його гармонійна імплементація у загальну структуру життєвого шляху»¹⁵. «Бойовий досвід постає як інтенсивний та екстремальний життєвий чинник, здатний детермінувати як особистісне зростання (посттравматичне зростання), так і дезінтеграцію самосвідомості, конфлікт ролей, втрату життєвої перспективи та стагнацію психологічного благополуччя. Ефективність трансформації ідентичності в постконфліктний період детермінується наявністю та мобілізацією внутрішніх особистісних ресурсів, що забезпечують когнітивну та емоційну переробку пережитого досвіду з метою його інтеграції в цілісну структуру особистості»¹⁶. Тому повернення до мирного / цивільного життя нерідко супроводжується необхідністю переосмислення власного життєвого досвіду, відновлення соціальних контактів, зміни системи цінностей та вироблення нових моделей поведінки.

Важливим підходом до розуміння процесу реінтеграції військовослужбовців є концепція трансформації особистості, відповідно до якої повернення до мирного / цивільного життя не зводиться до простого відновлення довоєнного способу існування. У цьому випадку, особливого значення набуває категорія резильєнтності, яка характеризує здатність особистості, соціальної групи або суспільства загалом ефективно функціонувати в умовах кризових явищ, адаптуватися до змін та відновлюватися після пережитих потрясінь¹⁷.

«Трансформація ідентичності військовослужбовців у процесі адаптації до бойових дій має вектор переходу від індивідуалізованого цивільного «Я» до соціально-інтегрованої, смислово-орієнтованої та резильєнтної ідентичності комбатанта. Така трансформація базується на синергії внутрішнього самоприйняття, здатності до управління складним середовищем та чіткій цілепокладності, що в сукупності забезпечує не лише виживання, а й збереження психологічного благополуччя особистості в умовах воєнного стану»¹⁸. «Резильєнтність драйвує процес

¹⁴ Чиханцова О. Резильєнтність як чинник успішної трансформації ідентичності військових у період повернення до цивільного життя. *Психологічний часопис*. 2026. Вип. 12(1). С. 25 DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.1.2>.

¹⁵ Чиханцова О. Резильєнтність як чинник успішної трансформації ідентичності військових у період повернення до цивільного життя. *Психологічний часопис*. 2026. Вип. 12(1). С. 25-26. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.1.2>.

¹⁶ Чиханцова О. Резильєнтність як чинник успішної трансформації ідентичності військових у період повернення до цивільного життя. *Психологічний часопис*. 2026. Вип. 12(1). С. 26. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.1.2>.

¹⁷ Чиханцова О. Резильєнтність як чинник успішної трансформації ідентичності військових у період повернення до цивільного життя. *Психологічний часопис*. 2026. Вип. 12(1). С. 26. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.1.2>.

¹⁸ Чиханцова О. Резильєнтність як чинник успішної трансформації ідентичності військових у період повернення до цивільного життя. *Психологічний часопис*. 2026. Вип. 12(1). С. 31. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.1.2>.

особистісного зростання, що дозволяє розглядати досвід війни не лише як травматичний чинник, а й як простір для набуття нових компетенцій та посттравматичного розвитку»¹⁹.

Слід зважати, що важливою умовою успішної реінтеграції є відновлення соціальних зв'язків військовослужбовця. Повернення до сім'ї, професійного середовища та місцевої громади нерідко супроводжується необхідністю взаємної адаптації як ветерана, так і його найближчого оточення.

Таким чином, реінтеграція військовослужбовців виступає не лише складовою державної ветеранської політики, а й одним із визначальних чинників забезпечення національної стійкості України. Від ефективності цього процесу залежить рівень соціальної згуртованості суспільства, зміцнення довіри до державних інституцій, розвиток територіальних громад та успішність післявоєнного відновлення країни. Саме тому сучасна державна політика повинна забезпечувати комплексне нормативно-правове регулювання, інституційну координацію та ресурсне забезпечення реінтеграційних заходів, що створює передумови для переходу до аналізу організаційно-правових засад функціонування державної системи підтримки військовослужбовців.

3. Організаційно-правові засади державної політики реінтеграції військовослужбовців

Формування сучасної державної політики у сфері реінтеграції військовослужбовців стало закономірною відповіддю України на масштабні виклики, пов'язані зі збройною агресією та суттєвим збільшенням кількості ветеранів. «Реінтеграція ветеранів повинна розглядатися як стратегічна мета державної ветеранської політики. Її реалізація потребує належного адміністративно-правового забезпечення, формування ефективних механізмів державної підтримки, розвитку програм професійної адаптації, працевлаштування та підприємницької діяльності ветеранів»²⁰. «Сучасна державна ветеранська політика являє собою сукупність заходів, спрямованих на створення умов для повернення ветеранів до цивільного життя, їх соціальної адаптації та повноцінної участі у суспільному житті. Однією із стратегічних цілей такої політики є реінтеграція ветеранів, яка передбачає забезпечення можливостей для відновлення їх соціальної активності, реалізації професійного потенціалу та підтримання належного рівня добробуту»²¹. «Сучасні засади державної політики України щодо ветеранів війни та членів їхніх сімей

¹⁹ Чиханцова О. Резильєнтність як чинник успішної трансформації ідентичності військових у період повернення до цивільного життя. *Психологічний часопис*. 2026. Вип. 12(1). С. 33. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.1.2>.

²⁰ Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 109. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>.

²¹ Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 110-111. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>.

визначаються низкою стратегічних документів, прийнятих у 2024 році»²². «До них належать Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року разом із затвердженим операційним планом заходів з її реалізації у 2024-2027 роках²³, а також Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та операційний план заходів з її реалізації у 2025-2027 роках»²⁴. «Стратегія повернення спрямована на створення необхідних інституційних, соціально-економічних та суспільних умов для функціонування системи реабілітації та соціально-економічної адаптації ветеранів»²⁵.

«Питання реінтеграції ветеранів також знайшли відображення у Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», де визначено заходи щодо створення системи оцінювання індивідуальних потреб ветеранів війни та забезпечення їх підтримки протягом життя після завершення військової служби»²⁶. «Важливу роль у цьому процесі відіграють органи публічної влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, суб'єкти господарювання, фінансові установи та освітні заклади, діяльність яких має

²² Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 110. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>; Про внесення змін до Закону України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" щодо формування комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері : Закон України від 11.03.2025 р. № 4285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4285-20#Text>; Концепція державної політики щодо ветеранів і ветеранок : експертний огляд та рекомендації Коаліції громадських організацій / Ветеран Хаб, Принцип, Юридична сотня, Простір Можливостей; упоряд. та аналіт. група: К. Скороход, М. Куделя, А. Костенко [та ін.]; за заг. ред. Е. Чорноморченко. 2025. 110 с. URL: <https://www.prncyp.org/wp-content/uploads/2025/12/derzhavna-veteranska-polityka-1.pdf>.

²³ Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 груд. 2024 р. № 1350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text>.

²⁴ Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 110. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>.

²⁵ Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 110. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>; Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 31.12.2024 р. № 1350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text>

²⁶ Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 110. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>; Про внесення змін до Закону України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" щодо формування комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері : Закон України від 11.03.2025 р. № 4285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4285-20#Text>

забезпечувати можливість ветеранам безперешкодно користуватися наявними програмами підтримки»²⁷. «Ефективність такої політики значною мірою залежить від належного адміністративно-правового забезпечення діяльності публічної влади у сфері реінтеграції ветеранів. Удосконалення законодавства, визначення повноважень відповідних органів, розвиток державних і місцевих програм підтримки, а також організація взаємодії між суб'єктами, які беруть участь у реалізації ветеранської політики, мають забезпечувати створення реальних можливостей для соціальної та професійної реалізації ветеранів після завершення військової служби»²⁸. Це акцентує нашу увагу на тому, що сучасний підхід до реінтеграції виходить за межі індивідуальної роботи з ветераном і охоплює його найближче соціальне середовище. Маємо наголосити, що успішність адаптації значною мірою залежить від рівня підтримки з боку членів сім'ї, тому державна політика поступово розширює коло суб'єктів, які охоплюються відповідними програмами. Надання психологічної допомоги, інформаційного супроводу, соціальних програм та інших видів підтримки членам сімей військовослужбовців сприяє формуванню сприятливого середовища для повернення ветерана до цивільного життя та мінімізує ризики його соціальної ізоляції.

Таким чином, сучасна система організаційно-правового забезпечення реінтеграції військовослужбовців поступово набуває ознак цілісної державної політики, заснованої на принципах комплексності, міжвідомчої взаємодії, безперервності супроводу та людиноцентризму. Водночас, масштаби сучасних викликів потребують подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання, розвитку механізмів координації між усіма суб'єктами публічного управління, розширення повноважень територіальних громад та впровадження нових інструментів підтримки ветеранів.

4. Перспективи розвитку системи реінтеграції військовослужбовців як складової забезпечення національної стійкості України

Поступове формування в Україні комплексної системи реінтеграції військовослужбовців свідчить про істотну трансформацію державної ветеранської політики. Сучасні безпекові виклики обумовлюють необхідність її подальшого розвитку. Це покликано тим, що «реінтеграційні заходи – комплекс заходів, спрямований на відновлення та повернення до повноцінної діяльності звільнених оборонців України після їх перебування в ізоляції, що передбачає надання медичної та психологічної допомоги звільненим особам, їх опитування для отримання інформації, важливої для діяльності сил безпеки і оборони, а також вивчення досвіду перебування в ізоляції. Реінтеграційні заходи, зокрема, включають медичні заходи, декомпресію (постізоляційну) та дебрифінг (постізоляційний)»²⁹. «Метою реінтеграційних заходів

²⁷ Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 111. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>.

²⁸ Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94. Ч. 1. С. 111. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>.

²⁹ Про затвердження Порядку проведення відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) осіб, стосовно яких

з оборонцями України в системі Міноборони є відновлення їх фізичного та психічного здоров'я, оптимальної працездатності, соціальної активності та продовження виконання ними службових обов'язків»³⁰. «Завдання реінтеграційних заходів зі звільненими оборонцями України, полягають у: відновленні функцій органів та систем організму; відновленні когнітивних, регуляторних, мотиваційних та комунікативних функцій психіки; досягненні оптимального рівня психологічної стійкості й адаптивності у подоланні життєвих труднощів; профілактиці або лікуванні психічних та поведінкових розладів; відновленні контактів із соціальним оточенням (зокрема, членами сім'ї); посттравматичному зростанні; отриманні та збереженні цілісності важливої інформації для діяльності сил безпеки і оборони про обставини потрапляння, перебування та звільнення оборонців України з полону; вивченні та узагальненні досвіду про перебування оборонців України в полоні для якісної підготовки військ та запобіганню втратам особового складу»³¹. «Основними реінтеграційними заходами є: інформування та психоедукація; медичне сортування, допомога та лікування; постізоляційний психологічний скринінг та тріаж (сортування); дебрифінг (постізоляційні); індивідуальне консультування та психологічний супровід; реабілітаційне обстеження та надання реабілітаційної допомоги; заходи соціальної та правової підтримки; підтримка членів сімей звільнених оборонців України»³².

У подальшому, ветеранська політика продовжує бути серед пріоритетів держави. Це означає, що підтримка ветеранів й ветеранок стане важливим напрямом роботи у регіонах. Одним із пріоритетних напрямів подальшого розвитку державної політики має стати розширення ролі територіальних громад у процесі реінтеграції військовослужбовців. Саме на місцевому рівні відбувається безпосереднє повернення ветерана до активного суспільного життя, відновлення його соціальних зв'язків, реалізація права на працю, освіту, медичне обслуговування та участь у житті громади. Слід зважати, що «саме громади першими зустрічають тих, хто повертається з війни: тут звертаються за медичною допомогою та реабілітацією, соціальними гарантіями та послугами, шукають роботу та можливості для самореалізації. Від того, наскільки громади готові підтримати ветеранів і ветеранок, залежить їхнє успішне повернення до цивільного життя, довіра до держави та якість життя загалом. На місцях краще знають потреби своїх Захисників і Захисниць, можуть швидше реагувати на запити та забезпечувати комплексну підтримку. Такий підхід робить ветеранську політику не формальною, а реально дієвою та доступною для кожного ветерана й ветеранки»³³.

встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2024 р. № 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/296-2024-%D0%BF/ed20240315#n21>

³⁰ Про затвердження Порядку організації реінтеграційних заходів зі звільненими оборонцями України в системі Міністерства оборони України : Міноборони України; Наказ, Порядок від 09.10.2025 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1767-25#Text>

³¹ Про затвердження Порядку організації реінтеграційних заходів зі звільненими оборонцями України в системі Міністерства оборони України : Міноборони України; Наказ, Порядок від 09.10.2025 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1767-25#Text>

³² Про затвердження Порядку організації реінтеграційних заходів зі звільненими оборонцями України в системі Міністерства оборони України : Міноборони України; Наказ, Порядок від 09.10.2025 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1767-25#Text>

³³ Комплексна підтримка ветеранів й ветеранок – один із ключових напрямків роботи в регіонах у 2026 році. Міністерство у справах ветеранів України : офіційний вебсайт. URL:

Аналіз сучасної практики свідчить про наявність низки питань, що ускладнюють ефективну реалізацію державної політики у сфері реінтеграції військовослужбовців. Слід зважати, що «процес реінтеграції ветеранів війни в Україні є складним і довгостроковим, залежним від багатьох факторів, таких як тривалість війни, недостатній рівень поваги до ветеранів з боку суспільства та ускладнена нормативно-правова база»³⁴. «Для ефективної реінтеграції необхідно спрощувати та оптимізувати законодавство, враховуючи специфічні потреби ветеранів»³⁵. «Масштабність та жорстокість війни в Україні просто вражає і потребує абсолютно безпрецедентних підходів до реінтеграції ветеранів війни в мирне життя, оскільки майже кожен п'ятий відноситиметься до цієї категорії населення, і жодна країна світу не має такого досвіду адаптації військових у післявоєнний період»³⁶. «Існують національні та міжнародні програми, такі як програма реінтеграції від IREX, проекти «Робота» та Український фонд ветеранів, програма «Оселя», нові експериментальні проекти уряду, а також підтримка від ЄС та МОМ»³⁷. «Ці програми спрямовані на комплексну підтримку ветеранів, включаючи працевлаштування, професійне навчання, психосоціальну та фізичну реабілітацію, доступ до житла та юридичну допомогу»³⁸. «Однак, враховуючи кількість ветеранів та продовження бойових дій, цих програм недостатньо, тому їх необхідно розширювати та масштабувати на національному рівні для забезпечення ефективної реінтеграції»³⁹.

Важливим напрямом удосконалення державної політики стосовно ветеранів також є розвиток економічної складової реінтеграції. Світовий досвід переконливо свідчить, що успішне повернення ветеранів до мирного життя значною мірою визначається

<https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/kompleksna-pidtrimka-veteraniv-y-veteranok---odin-iz-kluchovih-napryamkiv-roboti-v-regionah-u-2026-rotsi-l>

³⁴ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

³⁵ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

³⁶ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

³⁷ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

³⁸ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

³⁹ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

можливістю реалізувати власний професійний потенціал, отримати гідне працевлаштування, започаткувати підприємницьку діяльність або здобути нову професію відповідно до потреб сучасного ринку праці. «Економічна реінтеграція передбачає формування економічної самодостатності ветеранів та їхніх сімей через гранти, професійну адаптацію, перекваліфікацію та цифрову екосистему «Кар'єра ветерана». «Адаптація військового краще відбувається там, де вже сформовано культуру зустрічі військовослужбовця: визнання його діяльності, підтримка його статусу, вдячність за захист, вміння спілкуватися з ветераном та бережно ставитися до його психотравмованого стану»⁴⁰. Тобто, економічна незалежність військовослужбовців є не лише гарантією їхнього соціального благополуччя, а й важливим чинником розвитку національної економіки, оскільки дозволяє ефективно використовувати знання, навички та лідерські якості, набуті під час військової служби.

Не менш важливого значення набуває формування позитивного суспільного ставлення до ветеранів. «Питання національної стійкості не має бути виключною відповідальністю уряду, державного сектора, а стати відповідальністю усіх та кожного для формування колективної стійкості»⁴¹. «Ефективний механізм для реінтеграції ветеранів війни є необхідним елементом соціально-економічного розвитку України, як під час війни, так і в повоєнний період»⁴². «Зміст реінтеграції відображає не лише процес повернення ветеранів до мирного життя, а й створення умов для їх повноцінної участі у суспільному та економічному житті держави»⁴³. Саме взаємодія держави, громадянського суспільства та місцевих громад забезпечує комплексний характер реінтеграційного процесу і відповідає сучасним принципам формування національної стійкості.

Підбиваючи підсумки, маємо зазначити, що перспективи розвитку системи реінтеграції військовослужбовців безпосередньо пов'язані з подальшим удосконаленням державної ветеранської політики, посиленням ролі територіальних громад, упровадженням сучасних моделей соціального супроводу та забезпеченням комплексного нормативно-правового регулювання цієї сфери. У сучасних умовах реінтеграція ветеранів має розглядатися як довгострокова інвестиція держави у людей, соціальну стабільність та післявоєнний розвиток. Саме ефективне використання потенціалу військовослужбовців після їхнього повернення до цивільного життя є

⁴⁰ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

⁴¹ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

⁴² Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

⁴³ Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

однією з необхідних передумов зміцнення національної стійкості України та забезпечення її сталого демократичного розвитку.

ВИСНОВКИ

На сьогодні, категорія національної стійкості набуває принципово нового змісту, виходячи за межі традиційного розуміння системи національної безпеки. Повномасштабна збройна агресія проти України поклала шлях до розширення розуміння цієї категорії. Зважаючи на сучасні виклики, «національна стійкість» має розглядатися як категорія, що охоплює політичну, економічну, соціальну, гуманітарну, інформаційну та правову складові.

Під час війни, першочергову цінність для держави складають її громадяни. Особливе місце тут займають військовослужбовці, які, виконують конституційний обов'язок із захисту незалежності та територіальної цілісності України. Після завершення військової служби саме вони потребують посиленого піклування. У цьому контексті, реінтеграція військовослужбовців перстає бути виключно елементом соціального захисту ветеранів і трансформується в один із ключових напрямів державної політики забезпечення національної стійкості.

Сучасне розуміння реінтеграції військовослужбовців ґрунтується на комплексному підході, який охоплює психологічне відновлення, медичну реабілітацію, професійну адаптацію, соціальну інтеграцію, реалізацію права на працю, освіту, підприємницьку діяльність, забезпечення житлом, відновлення сімейних відносин та повноцінну участь ветеранів у суспільному житті. Такий підхід відповідає сучасним міжнародним концепціям резильєнтності та посттравматичного зростання, відповідно до яких пережитий бойовий досвід може стати важливим ресурсом подальшого особистісного, професійного та громадянського розвитку особи за умови створення належних організаційних і правових механізмів підтримки.

На сьогодні, в Україні сформовано основи сучасної державної ветеранської політики, яка поступово набуває системного характеру. Підготовка системи нормативно-правових актів, розроблення комплексних програм повернення військовослужбовців до цивільного життя, визначення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розвиток механізмів медичної, психологічної та соціальної підтримки створюють необхідне підґрунтя для функціонування цілісної системи реінтеграції.

Територіальні громади відіграють ключову роль у реінтеграції військовослужбовців. Це виявляється у тому, що саме громади найбільш наближені до потреб ветерана та його сім'ї, що дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до організації медичної, психологічної, соціальної та професійної підтримки. У зв'язку з цим перспективним напрямом розвитку державної політики має стати розширення організаційної та фінансової спроможності територіальних громад, створення місцевих центрів підтримки ветеранів, удосконалення механізмів взаємодії з інститутами громадянського суспільства та розвиток партнерства між державним і недержавним секторами.

Варто зауважити, що реінтеграція військовослужбовців є не лише важливим напрямом державної ветеранської політики, а й одним із системоутворюючих елементів забезпечення національної стійкості України. Від її ефективності залежить здатність держави зберегти людей, забезпечити соціальну згуртованість суспільства,

підвищити довіру до державних інституцій, створити належні умови для післявоєнного відновлення та забезпечити сталий демократичний розвиток країни. Саме тому, удосконалення інституційних механізмів, посилення міжвідомчої координації та активне залучення територіальних громад повинні розглядатися як пріоритетні напрями формування сучасної державної політики у сфері реінтеграції військовослужбовців, що відповідає стратегічним завданням зміцнення національної стійкості України.

АНОТАЦІЯ

У роботі розглянуто особливості реінтеграції військовослужбовців як одного з ключових напрямів забезпечення національної стійкості України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Розкрито сучасні підходи до розуміння категорій «національна стійкість» і «реінтеграція військовослужбовців», визначено їх взаємозв'язок у системі державної політики у сфері національної безпеки. Проаналізовано нормативно-правові та інституційні засади формування державної політики реінтеграції, охарактеризовано роль органів державної влади, органів місцевого самоврядування, системи охорони здоров'я, соціального захисту та інших суб'єктів у забезпеченні комплексної підтримки військовослужбовців після завершення військової служби. Обґрунтовано, що реінтеграція має здійснюватися на засадах комплексності, міжвідомчої координації, безперервності супроводу, людиноцентризму та активного залучення територіальних громад. Особливу увагу приділено психологічній, соціальній, професійній та економічній складовим реінтеграційного процесу, а також їх значенню для збереження людського капіталу держави та зміцнення суспільної згуртованості. Визначено нагальні питання функціонування сучасної системи реінтеграції військовослужбовців і окреслено перспективні напрями її вдосконалення. Зауважено, що ефективна реінтеграція військовослужбовців є одним із системоутворюючих елементів забезпечення національної стійкості України та важливою передумовою успішного післявоєнного відновлення держави. Запропоновано концептуальні напрями вдосконалення державної політики, спрямовані на підвищення ефективності організаційно-правового механізму реінтеграції військовослужбовців і зміцнення інституційної спроможності держави у цій сфері.

Література

1. Аналіз шляхів формування системи національної стійкості у національній безпеці : аналіт. записка з дисципліни «Стійкість громадян до гібридних загроз». URL: <https://zulu-help.com/wp-content/uploads/Analitchna-zapyska.pdf>.
2. Комплексна підтримка ветеранів й ветеранок – один із ключових напрямків роботи в регіонах у 2026 році / Міністерство у справах ветеранів України : URL: <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/kompleksna-pidtrimka-veteraniv-y-veteranok---odin-iz-kluchovih-napryamkiv-roboti-v-regionah-u-2026-rotsi-1>.
3. Конопка Н. Поняття «стійкості» у сфері національної безпеки. *Безпекі студії: концепції, методологія, освіта* : матеріали Міжнар. конф. (м. Острог, 30-31 жовт. 2023 р.). Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2023. С. 50-53. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9792/1/Stiikosti.pdf>.

4. Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів : колективна монографія / Г. П. Ситник, М. Г. Орел, Т. В. Запорожець [та ін.] ; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : Академпрес, 2024. 312 с.

5. Концепція державної політики щодо ветеранів і ветеранок : експертний огляд та рекомендації Коаліції громадських організацій / Ветеран Хаб, Принцип, Юридична сотня, Простір Можливостей; упоряд. та аналіт. група: К. Скороход, М. Куделя, А. Костенко [та ін.]; за заг. ред. Е. Чорноморченко. Київ, 2025. 317 с. URL: <https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2025/12/derzhavna-veteranska-polityka-1.pdf>.

6. Нестуля О. Реінтеграція ветеранів війни в мирне життя в Україні: сучасний стан та майбутні виклики. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2025. № 2. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.2.55>.

7. Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. 2022. № 2(188). С. 3-10. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.003>.

8. Платонов І. Нормативні підходи до визначення поняття національної стійкості. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. № 2. С. 62–67. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2025.2.10>.

9. Про внесення змін до Закону України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" щодо формування комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері : Закон України від 11 берез. 2025 р. № 4285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4285-20#Text>.

10. Про затвердження Порядку організації реінтеграційних заходів зі звільненими оборонцями України в системі Міністерства оборони України : Наказ Міністерства оборони України від 09 жовт. 2025 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1767-25#Text>.

11. Про затвердження Порядку проведення відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 берез. 2024 р. № 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/296-2024-%D0%BF%ED20240315#n21>.

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про запровадження національної системи стійкості" (разом з Концепцією національної системи стійкості) : Указ Президента України від 27 вер. 2021 р. № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>.

13. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 груд. 2024 р. № 1350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text>.

14. Стійкість до небезпечових викликів: український та європейський контекст : навч. посібник / О. В. Князева, М. М. Їжа, К. О. Дядюра [та ін.]. Одеса : НУ «Одеська політехніка», 2025. 248 с.

15. Торохтій Б. Г. Реінтеграція ветеранів як стратегічна мета державної ветеранської політики: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2026. Вип. 94, ч. 1. С. 109-115. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.14>.

16. Хома Н. М. Національна стійкість: зміст та стратегія забезпечення в умовах війни та повоєнного відновлення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, Політологія*. 2024. Вип. 38. С. 121-128. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-14-38-119-128>.

17. Чиханцова О. Резильентність як чинник успішної трансформації ідентичності військових у період повернення до цивільного життя. *Психологічний часопис*. 2026. Вип. 12(1). С. 25-34. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.1.2>.

Information about the authors:

Burdin Mykhailo Yuriiyovich,

Doctor of Law,

Professor, Vice-Rector

Kharkiv National University of Internal Affairs

27, L. Landau avenue, Kharkiv, 61080, Ukraine

Bezusa Yuliia Olehivna,

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of

Theory and History of State and Law

Kharkiv National University of Internal Affairs

27, L. Landau avenue, Kharkiv, 61080, Ukraine

Rastorhuieva Nataliia Olehivna,

Doctor of Philosophy in Specialty 081 "Law",

Associate Professor at the Department of Administrative Activity

Educational and Scientific Institute No. 3

Kharkiv National University of Internal Affairs

27, L. Landau avenue, Kharkiv, 61080, Ukraine